

Vahid MƏHƏRRƏMOV

"Əkinçi"dən boy verən pöhrələr...

22 iyul 1875-ci il tariximi-zə qızıl həflərlə yazılıb. Bu tarix hamımızın iftixar və qürur mənbəyidir.

Fəxr edləsi bu tarixi dövrünün görkəmli ziyalısı Həsən bəy Zərdəbi böyük çətinliklərdən sonra həmin tarixdə şəxsi vəsaiti hesabına "Əkinçi" qəzetini nəşr etdirib.

Dövrünün qararıqlarına gur işıq salmaq üçün Həsən bəy Zərdəbi böyük çətinliklərdən sonra həmin tarixdə şəxsi vəsaiti hesabına "Əkinçi" qəzetini nəşr etdirib.

Elə həmin gündən də Zərdəbi mətbuatımızın əkinçisinə çevrildi. Ürəyi millətə sahib üçün döyünən Həsən bəy "Əkinçi"ni nəşr etdirməyə başlayanda 33 yaşa var idi. Ömrünün ən qaynar çağlarını yaşayırdı. 33 yaşlı bu gənc bütün var-dövlətini millətini oymatmaq, xalqına ziya vermək işinə sərf etdi. Qarşılaşdığı çətinliklərə sine gerəkək müqəddəs mənəviyyətə bir yol açdı.

"Əkinçi"nin nəşr olunmuş günlər cəmiyyətdə cahillik, avamlıq hökm sürürdü. Cəmaat elmdən, təhsildən uzaq düşmüşdü. Heç kəs ona marağ göstərmirdi, onun mahiyyətini anlamırdı. Belkə də özüne əziyyət verib anlamacaq istəmir. Həsən bəy Zərdəbi həmin dövrü belə təsvir edirdi: "Hər kəsi çağırırəm gəlməyir, göstərirəm görməyir, deyirəm qanmayır. Axırda gördüm ki, onları haraylayıb çağırmaqdan, onlara deməkdən başqa bir qeyri əlac yoxdur. Olmaz ki, mənim sözüüm eşidənlərdən heç bir qanan olmasın."

Avamlığın, cəhəletin hökm sürdüyü bir vaxtda Zərdəbi qanan, zamanəni anlayan ax-

tarırdı. Böyük ədibimiz Cəlil Məmmədquluzadəni də bütün yaradıcılığı və ömrü boyu anlamaq məsələsi düşündürmüşdü.

Cəhəletli, avamlığı yalnız eimlə, təhsillə işıqlandırmaq olardı.

Elmə, biliyə yüksək dəyər verən Həsən bəy yazırdı ki, elmsiz bu zamanədə dolanmaq mümkün deyil. Ələlxü-

işli qapı oldu. Bu qapıdan düşən işıq, nur insanların yatmış şüurlarını oyatdı, dünya-görüşlərini təzələdi.

Zərdəbi avamlığın, cəhəletin tüğyan ediyi bir vaxtda qəzetin gücünə, sözün qüdrətinə inanırdı. Və elə bu inamla da yazırdı:

"...Belədə qəzet çıxarmaqdan savay qeyri bir əlac yoxdur ki, kağızın üstə yazılmış

almağ da ki, bir böyük bələdir."

Çətinlikləri dəf edən Zərdəbi 1875-ci il iyul ayının 22-də böyük tarix yazaraq, milli mətbuatımızın əsasını qoydu, "Əkinçi" qəzetinin ilk nömrəsini buraxdı. Təəssüflər ki, qəzetin nəşri iki il davam elədi.

Amma bu iki il ərzində qəzet çox iş gördü. Onun səhifələrində həm kənd təsərrüfatının müxtəlif sahələrinə dair sadə xalq dilində maraqlı məlumatlar, həm də təbabətə, fiziologiyaya aid dəyərli məlumatlar verirdi. "Müsəlmanların geri qalmalarının səbəbləri", "İslam tərəqqiyə mane olurmu?" və başqa mövzularda materiallar dərc edirdi.

Dövrünün görkəmli ziyalıları, yazıçı və şairləri Mirzə Fətəli Axundov, Seyid Əzim Şirvani, Əhsənül Qəvaid, Həydi, səbiq şeyxülislam Hüseynzadə, Əsgər ağa Görrani, Nəcəf bəy Vəzirov və başqaları maraqlı mövzularla qəzetdə çıxış edirdilər.

Zərdəbi "Əkinçi"si ilə mətbuatın, qəzetin nə olduğunu avam, savadsız xalqa göstərdi. Onlarda milli şüurun oyanmasına təkən verdi. Başqa qəzetlərin çap olunmasına cığı açdı. "Əkinçi"dən sonra Tiflisdə Azərbaycan .dilində "Ziyayül -Qafqaz", "Kəşkül" qəzetləri nəşr olundu.

"Əkinçi" qəzetindən başlanan yol uğurla davam edir. Milli mətbuatımız daim inkişafdadır. Aradan 145 il keçməsinə baxmayaraq, "Əkinçi"dən düşən nur bu gün də yollarımızı işıqlandırır. Həsən bəy Zərdəbini və onun "Əkinçi"sini mətbuatımızın əkinçisi adlandırma birlərik. İllər sonra "Əkinçi"dən yüzlərlə qəzet və yurnallar pöhrələyib boy verdi.

sus, bizim yerlərdəki qonşularımız elm təhsil edib gündügdən irəli gedir, bizim əlimizdə olan mülki məlimizə sahib olurlar və az bir vaxtdan sonra biz onlara rəncbərlik edib, onların malını daşımaqdan ötrü kirəkeşlik edəcəyik.

Bax belə çətin bir zəmanədə Rusiya ali təhsil almış 33 yaşlı Həsən bəy Zərdəbi qəzet çıxarmağa, xalqını avamlıqdan, cahillikdən çıxarmağa qarşısına məqsəd qoyur.

Zərdəbi yazırdı ki, həqiqət, elm təhsil etməyə başlayan tayfa qararıqlı otağın qapısını açıb çölə çıxan kimidir ki, bu zaman gündün işığı onun gözlerini nurlandırmıqdan başqa, otağın da içinə daxil olub orada olan şeyləri artıq işıqlandırıb bir qeyri surətə salır. Bax belə bir dövde "Əkinçi" də qararıqlıq, cəhəletə açılan,

doğru sözlər qapı-pəncərələrdən o iman mənzillərinə çata bilsin.

Heç olmaz ki, doğru söz yerdə qalsın. Hər ilde on qəzet oxuyandan birisi oxuduğu qansa, onların qədəri ilbəil artar."

Millətini cəhəletdən qurtarib elm və təhsil yoluna gətirəcəyini düşünən Həsən bəy Zərdəbi böyük həvə və qətiyyətlə işə başladı. Amma o amanlar qəzet buraxmaq da asan iş deyildi. Bunun üçün bir çox məsələlər həll olunmalıydı. O günlərin mənzərəsini Zərdəbi belə təsvir edirdi:

"Qəzeti necə çıxardım? Pul yox, çapşı yoldaş yox, kitabxana yox, hürufat yox, əmələ yox. Bir-iki yüzdən yuxarı da oxuyan olmayacaq. Dövlət tərəfindən izin